

Ярошенко Юлія Олександрівна,
доцент кафедри маркетингу
Академії праці, соціальних відносин і туризму, м. Київ

ТЕНДЕНЦІЇ, ЩО ВІДБУВАЮТЬСЯ В АГРАРНОМУ ВИРОБНИЦТВІ УКРАЇНИ ТА УМОВИ СПРИЯННЯ ЙОГО СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Сталий розвиток аграрної сфери – це довгостроковий розвиток, збалансований з точки зору соціально-економічних і агроекологічних параметрів, головним критерієм якого є підвищення якості життя сільського населення. Кожного історичного періоду і на даний час аграрне виробництво в економіці України є однією з найголовніших галузей. Так станом на початок 2016 року у ньому зосереджено понад 20 % трудових ресурсів, 70 % земельного фонду, 92 % сільськогосподарських угідь і 5,6 % основних засобів. Позитивна кон'юнктура світових сільськогосподарських ринків сприяла зростанню привабливості аграрного виробництва для внутрішнього та зовнішнього інвестування. особл Частка прямих інвестицій в основний капітал сільського господарства є досить обмеженою, що не дає змоги в повній мірі розвивати дану галузь.

Головним джерелом фінансування залишається самофінансування з прибутку і особистих заощаджень. За 2000-2015 рр. галузь демонструє фінансову стабільність та зростання. В 2016 році зростає кількість сільськогосподарських угідь у порівнянні з 2000 роком на 2%. Зменшилась кількість земель, які використовувались сільськогосподарськими підприємствами (в 2000 році – 78,6 % у 2016 - 38,4 %) за рахунок цього збільшилась кількість фермерських господарств майже в 4рази а також в 2,5- господарства населення. Землі інших землекористувачів збільшились на 11 % . Розподіл землі відбувається між двома основними групами товаровиробників: сільськогосподарськими підприємствами (85%), з яких 4% фермерські господарства і господарства населення (15%) у 2000 році. У 2016 році структури змінилась, а саме: сільськогосподарські підприємства – 48,6 % (у тому числі 10,2% фермерські господарства), 38,8 % – господарства населення, що свідчить про суттєве зростання ролі господарств населення у розподілі земельного банку. Попри значному зменшенні площі у володінні сільськогосподарських підприємств - валова продукція постійно зростає. Спостерігається і зростання ефективності використання землі-виробництво валової продукції на 100 га сільськогосподарських угідь у 2015 році майже в 4 рази більше, ніж у 2000 році, але на 6 % менше, ніж у 2014 році.

Рівень рентабельності виробництва сільськогосподарської продукції досить високий - 45,6 %, особливо по продукції рослинництва (50,6%) протягом всього аналізованого періоду. Валової продукції у постійних цінах 2010 року у 2015 році збільшилась на 58,6 % проти 2000 року Аналіз динаміки темпів приросту валової продукції усіх категорій господарств показав чітку тенденцію спаду виробництва у господарствах населення. А загалом по приросту валової продукції з 2011 року темпи досить високі. Збільшення виробництва валової продукції притаманне усім категоріям господарств. Найбільший приріст у рослинництві сільськогосподарських підприємств. Частка валової продукції галузі тваринництва в 2015 році в сільськогосподарських підприємствах склала 24,5%, а в господарствах населення – 36%, але вона значно зменшилась у порівнянні з 2000 роком Вказані цифри свідчать про те, що виробництво тваринницької продукції сконцентровано в господарствах населення, але і вони скорочують обсяги виробництва.

Продуктивність праці у сільськогосподарських підприємствах у 2015 році зростає у 8 разів Збільшення продуктивності праці відбулося за рахунок зменшення чисельності працівників майже у чотири рази та збільшення виробництва понад в 2 рази у порівнянні з 2000 роком. Господарства населення переважають у виробництві цілого ряду продукції тваринництва (зокрема 75,6% яловичини і телятини, 74,9% молока, 86,2% вовни). Також понад половину виробництва припадає на цю форму господарювання у виробництві картоплі (98,7%), овочів (86,1%), плодів (80,9%) і ця тенденція стабільна з 2000 року .У той же час виробництво свинини і продукції птахівництва за останні роки перемістилося у сільськогосподарські підприємства, як найбільш рентабельні у тваринництві. З цього виходить, що господарства населення здійснюють те виробництво, яке усталене традиційно, хоча воно не завжди прибуткове. Кризові явища в економіці негативно позначилися на функціонуванні тваринницького підкомплексу, внаслідок чого у 2015 році в усіх категоріях господарств України порівняно з 2014 роком відбулося зменшення чисельності худоби і птиці. Зокрема, поголів'я великої рогатої худоби скоротилося на 2%, у тому числі, корів — на 8%, свиней — на 3,0%, птиці усіх видів — на 2%. М'ясне скотарство перебуває у глибокій кризі, виробництво яловичини та телятини скоротилось наполовину. Оптимістичніший стан у свинарстві – збільшення виробництва у 4,4 рази за рахунок сільськогосподарських підприємств. При цьому господарства населення майже на 40% скоротили виробництво.

Спостерігається зменшення виробництва молока на 16% загалом, особливо у господарствах населення на 12%, а їх частка у виробництві перевищує 75%. Відбулось збільшення виробництва

продукції птахівництва у промислових підприємствах. Незначний ріст спостерігається також і у господарств населення по м'ясу птиці 12%, по виробництву яєць 20%. Виробництво основних видів продукції на 1 особу зросло майже за всіма видами продукції, крім молока та цукрових буряків. Найвищу позицію займає виробництво соняшнику – зростання у 3,7 рази.

Виробництво зернових та бобових підвищились у 2,8 рази, яєць у 2,2 рази у розрахунку на одну особу. За статистичними даними рівень самозабезпеченості основними видами продовольства в межах 100%, рівень самозабезпеченості дещо перевищує у виробництві яєць, а лідером є зернові і зернобобові культури - 238%, які є основним експортним товаром. Що стосується картоплі та плодів, ягід та винограду то внутрішнє використання перевищує рівень виробництва на 4% та 8%, тобто цей товар імпортується. Відносно індексів цін на основні продукти сільськогосподарського виробництва, то найвищі індекси цін на найбільш рентабельні види продукції - насіння соняшнику та м'ясо великої рогатої худоби. Україна, втративши експортні позиції у традиційних галузях промисловості, стала експортером сільськогосподарської продукції.

Частка агропродовольчої продукції постійно зростає і у 2015 році перевищила 38%. Понад 70% експорту формують 3 види продукції – зернові, насіння олійних культур на соняшникову олію. Зменшується частка з високою доданою вартістю (готові продукти). За розрахунками автора, частка експорту сільськогосподарської продукції у виробництві збільшилися, особливо зернові культури, соя, ріпак. Майже 82% вирощеної у 2015 році кукурудзи експортовано. Таким чином аграрний сектор України з його базовою складовою - сільським виробництвом, має значний потенціал, який значно перевищує потреби внутрішнього ринку, й є ланкою, що з одного боку може стати локомотивом розвитку національної економіки та її ефективної інтеграції в світовий економічний простір, а з іншого – сприяти зростанню доходів і якості життя, задіяного в аграрній економіці сільського населення, яке складає понад третину всього населення країни (що є одним з принципів сталого розвитку), а також дати мультиплікативний ефект у розвитку інших галузей національної економіки.